

CARTA APOSTÒLICA

SCRIPTURAE SACRAE AFFECTUS

DEL SANT PARE
FRANCESC

EN EL XVI CENTENARI DE LA MORT DE SANT JERONI

L'afecte per la Sagrada Escripura, un amor viu i tendre per la Paraula escrita de Déu és el llegat que sant Jeroni va deixar a l'Església a través de la seva vida i obra. Les expressions extretes del memorial litúrgic del sant [1] ens ofereixen una clau indispensable per a comprendre, en el XVI centenari de la seva mort, la seva figura imponent en la història de l'Església i el seu gran amor per Crist. Aquest amor es ramifica, com un riu en moltes rieres, en la seva tasca com a infatigable erudit, traductor, exegeta, profund coneixedor i apassionat divulgador de la Sagrada Escripura; un intèrpret refinat de textos bíblics; com a defensor ardent i de vegades impetuós de la veritat cristiana; com a ermità ascètic i intransigent, a més d'expert guia espiritual, en la seva generositat i tendresa. Avui, mil sis-cents anys després, la seva figura continua essent de gran rellevància per als cristians del segle XXI.

Introducció

El 30 de setembre de 420, Jeroni va concloure la seva vida terrenal a Betlem, a la comunitat que va fundar a prop de la gruta de la Nativitat, confiant-se així a aquell Senyor que sempre havia cercat i conegut en les Escripures, el mateix que com a Jutge havia ja trobat, estant enfebrat, en una visió, possiblement per la Quaresma del 375. En aquell esdeveniment, que va marcar un punt decisiu d'inflexió en la seva vida, un moment de conversió i canvi de perspectiva, es va sentir atret per la presència del Jutge: «interrogat sobre la meua condició, vaig respondre que era cristià. Però el qui presidia va afegir: “Mentiu! Sou ciceronià, no cristià”». [2] Jeroni, de fet, havia estimat des de jove la bellesa límpida dels textos clàssics

llatins, en comparació amb la qual els escrits de la Bíblia li semblaven inicialment aspres i mancats de gramàtica, massa durs per al seu refinat gust literari.

Aquell episodi de la seva vida afavorí la decisió de dedicar-se completament a Crist i a la seva Paraula, consagrant la seva existència a fer sempre més accessibles als altres els escrits divins, amb la seva incansable tasca de traductor i comentarista. Aquell fet donà a la seva vida una orientació nova i més decisiva: esdevenir un servidor de la Paraula de Déu, com enamorat de la «carn de les Escriptures». Així, en la recerca contínua que va caracteritzar la seva vida, revalorà els seus estudis juvenils i la formació rebuda a Roma, reordenant els seus coneixements vers un servei més madur a Déu i a la comunitat eclesial.

Per aquest motiu, sant Jeroni entra de ple entre les grans figures de l'Església de l'època antiga, en el període definit com l'època daurada de la Patrística, veritable pont entre Orient i Occident: és amic de joventut de Rufí d'Aquileia, coneix Ambròs i manté correspondència freqüent amb Agustí. A l'Orient coneix Gregori de Nazianz Dídim el Cec, Epifani de Salamina. La tradició iconogràfica cristiana el consagra representant-lo, juntament amb Agustí, Ambròs i Gregori el Gran, entre els quatre grans doctors de l'Església occidental.

Els meus antecessors van honorar la seva figura en diverses ocasions. Fa un segle, amb motiu del quinzè centenari de la seva mort, Benet XV li va dedicar la carta encíclica *Spiritus Paraclitus* (15 de setembre de 1920), presentant-lo al món com a «doctor *maximus explanandis Scripturis*». [3] En temps més recents, Benet XVI va presentar en dues catequesis successives la seva personalitat i el seu treball. [4] Ara, en el setzè centenari de la seva mort, jo també vull recordar sant Jeroni i donar rellevància a l'actualitat del seu missatge i dels seus ensenyaments, a partir del seu gran afecte per les Escriptures.

En aquest sentit es pot posar en connexió ideal, com a guia segur i testimoni privilegiat, amb la XII Assemblea del Sínode dels Bisbes dedicada a la Paraula de Déu [5] i amb l'Exhortació Apostòlica *Verbum Domini* del meu predecessor Benet XVI, publicada el dia de la festa del sant, el 30 de setembre del 2010. [6]

De Roma a Betlem

L'itinerari vital i personal de sant Jeroni va transcórrer per les vies de l'Imperi romà, entre Europa i Orient. Nascut cap al 345 a Estridó, a la frontera entre Dalmàcia i Pannònia, en el territori de l'actual Croàcia o Eslovènia; va rebre una sòlida educació en una família cristiana. Segons el costum de l'època, es va batejar ja adult en els anys que el van veure a Roma com a estudiant de retòrica, entre el 358 i el 364. Precisament en aquest període romà es va convertir en un lector insaciable de clàssics llatins, que va estudiar sota el guiatge dels mestres de la retòrica més il·lustres de l'època.

Després de completar els seus estudis, emprengué un llarg viatge cap a la Gàl·lia que el portà a la ciutat imperial de Trèveris, avui a Alemanya. Allà entrà en contacte, per primera vegada, amb l'experiència monàstica oriental difosa per sant Atanasi. Madurà així un desig profund que l'acompanyà a Aquileia on inicià amb alguns dels seus amics, «un cor de beneïts», [7] un període de vida comuna.

Cap a l'any 374, passant per Antioquia, decidí retirar-se al desert de Calcis, per realitzar, d'una manera cada vegada més radical, una vida ascètica en la qual es reservà un gran espai per a l'estudi de les llengües bíbliques, primer del grec i després de l'hebreu. Es confià a un germà jueu, convertit en cristià, que l'introduí en el coneixement de la nova llengua hebrea i en els sons que definí com a «aguts i aspirats». [8]

Jeroni va escollir conscientment el desert i la vida eremítica pel seu significat més profund com a lloc de decisions existencials fonamentals, d'intimitat i de trobada amb Déu, on a través de la contemplació, les proves interiors, el combat espiritual, arriba al coneixement de la fragilitat, amb una consciència més gran de la pròpia limitació i la dels altres, reconeixent la importància de les llàgrimes. [9] Al desert, sent la presència concreta de Déu, la necessària relació de l'ésser humà amb Ell, el seu misericordiós consol. Aquí, em ve de gust recordar una anècdota de la tradició apòcrifa. Jeroni pregunta al Senyor: “Què vols de mi?”. I ell respon: “Encara no m'ho has donat tot”. —“Però Senyor, t'he donat això, això i això ...”

—“Hi falta una cosa” —“Què?” —“Dona’m els teus pecats perquè tingui l’alegria de perdonar-los de nou”. [10]

El retrobem a Antioquia, on el bisbe Paulí el va ordenar prevere, després a Constantinoble, cap al 379, on va conèixer Gregori de Nazianz i on va continuar els seus estudis, es va dedicar a la traducció al llatí d’obres importants del grec (homilies d’Orígenes i la crònica d’Eusebi), respirà l’ambient del concili celebrat en aquella ciutat el 381. En aquells anys d’estudi es revelà el seu generós entusiasme i la benaventurada set de coneixement que el va fer incansable i apassionat en la recerca: «De tant en tant em desesperava, diverses vegades vaig renunciar; però després vaig tornar a començar per la tossuda decisió d’aprendre”, conduït per la “llavor amarga” dels seus estudis a recollir “fruits saborosos”. [11]

El 382 Jeroni va tornar a Roma, posant-se a disposició del papa Damas que, apreciand les seves grans qualitats, el va convertir en un col·laborador proper. Aquí Jeroni es dedicà a una activitat incessant sense oblidar la dimensió espiritual: a l’Aventí, gràcies al suport de les dones aristocràtiques romanes desitjoses d’eleccions evangèliques radicals, com Marcel·la, Paula i la seva filla Eustòquia, crea un cenacle basat en la lectura i estudi rigorós de les Escriptures. Jeroni és un exegeta, mestre, guia espiritual. En aquest moment emprèn una revisió de les traduccions anteriors al llatí dels evangelis, potser també d’altres parts del Nou Testament; continua la seva tasca com a traductor de les homilies i comentaris escripturístics d’Orígenes, desenvolupa una frenètica activitat epistolar, s’enfronta públicament als autors heretges, de vegades amb excessos i intemperància, però sempre sincerament commogut pel desig de defensar la veritable fe i el dipòsit de les Escriptures.

Aquest període intens i fructífer acaba amb la mort del papa Damas. Es veu obligat a deixar Roma i, seguit d’amics i algunes dones desitjoses de continuar l’experiència d’estudi espiritual i bíblic que ha començat, se’n va a Egipte —on coneix el gran teòleg Dídim el Cec— i a Palestina per establir-se definitivament

a Betlem el 386. Reprèn els seus estudis filològics, en l'escenari dels indrets que havien estat l'escenari d'aquelles narracions.

La importància que es dona als llocs sants es posa de manifest no solament en l'elecció de viure a Palestina, des del 386 fins a la seva mort, sinó també en el servei als pelegrinatges. Precisament a Betlem, un lloc privilegiat per a ell, prop de la gruta de la Nativitat va fundar dos monestirs "bessons", masculins i femenins, amb hospicis per a la recepció de pelegrins que arribaven als llocs sants, i manifestà la seva generositat a l'hora d'acollir els qui arribaven a aquella terra per veure i tocar els llocs de la història de la salvació; combinava així la recerca cultural i l'espiritual. [12]

És en la Sagrada Escripura que, escoltant, Jeroni es troba a si mateix, el rostre de Déu i el dels seus germans, i perfecciona la seva predilecció per la vida comunitària. D'aquí el seu desig de viure amb els amics, com en el temps d'Aquileia, i de fundar comunitats monàstiques, perseguint l'ideal cenobític de la vida religiosa que considera el monestir com una "palestra" on formar homes i dones "que es consideren els darrers, per esdevenir els primers de tot", feliços en la pobresa i capaços d'ensenyar amb el seu propi estil de vida. De fet, considerava formatiu viure "sota el govern d'un únic superior i en companyia de molts" per aprendre humilitat, paciència, silenci i mansuetud, en la consciència que "la veritat no estima els racons foscos i no cerca els xiuxiueigs". [13] També confessa "anhelar les cel·les del monestir, [...] per desitjar aquesta sol·licitud de formigues, on es treballa conjuntament i no hi ha res que sigui propietat de ningú, sinó que tot pertany a tothom". [14]

En l'estudi Jeroni no hi troba un passatemps efímer com a fi en si mateix, sinó un exercici de vida espiritual, un mitjà per arribar a Déu i, per tant, la seva formació clàssica també es reordena en el servei més madur a la comunitat eclesial. Pensem en l'ajut donat al papa Damas, en l'ensenyament que va dedicar a les dones, especialment per que fa a l'hebreu, des del primer cenacle de l'Aventí, fins a fer entrar Paula i Eustòquia "en les disputes dels traductors" [15] i, cosa inèdita en

aquell temps, permetre'ls que poguessin llegir i cantar els salms en la seva llengua original. [16]

La seva gran erudició fou posada al servei i confirmada com a necessària per a tots aquells cridats a predicar l'Evangelí. Així ho recorda al seu amic Nepocià: “La paraula del sacerdot ha de ser gustosa gràcies a la lectura de les Escriptures. No vull que sigueu un declamador o un xarlatà de moltes paraules, sinó un que entén la doctrina sagrada (*mysteryii*) i coneix a fons els ensenyaments (*sacramentorum*) del vostre Déu. És típic dels ignorants donar la volta a les paraules i guanyar admiració de les persones sense experiència parlant amb rapidesa. Els desvergonyits sovint expliquen allò que desconeixen i afirmen ser uns grans experts només perquè aconsegueixen persuadir els altres”. [17]

A Betlem, Jeroni va viure, fins a la seva mort, el 420, el període més fructífer i intens de la seva vida, completament dedicat a l'estudi de les Escriptures, dedicat a la monumental tasca de traducció de tot l'Antic Testament a partir de l'hebreu original. Al mateix temps, comenta els llibres profètics, els salms, les obres paulines i escriu textos per a l'estudi de la Bíblia. El profund coneixement que flueix de les seves obres és el resultat de la comparació i la col·laboració, de la còpia i classificació de manuscrits fins a la reflexió i la discussió: “Mai no he confiat en les meves pròpies forces per a estudiar els volums divins, [...] tinc el costum de fer preguntes, fins i tot sobre allò que pensava que sabia, més encara sobre allò de què no estava segur”. [18] Per tant, conscient de les seves limitacions, demana un suport continuat en l'oració intercessora per a l'èxit de la seva traducció dels textos sagrats “en el mateix esperit amb què es van escriure”, [19] sense oblidar-se de traduir també obres d'autors indispensables per al treball exegetíc com ara Orígenes, per tal de “posar aquest material a disposició de qui vulgui aprofundir en els seus estudis científics”. [20]

L'estudi de Jeroni es revela com un esforç realitzat en la comunitat i al servei de la comunitat, un model de sinodalitat per a nosaltres, per als nostres temps i per a les diverses institucions culturals de l'Església, de manera que sempre són “un

lloc on el coneixement es fa servei, perquè sense un coneixement que sorgeix de la col·laboració i condueix a la cooperació, no hi ha desenvolupament humà genuí i integral”. [21] El fonament d’aquesta comunió és l’Escriptura, que no podem llegir sols: “La Bíblia va ser escrita pel Poble de Déu i per al Poble de Déu, sota la inspiració de l’Esperit Sant. Només en aquesta comunió amb el Poble de Déu podem entrar de debò com a “nosaltres” en el nucli de la veritat que Déu mateix ens vol transmetre”. [22]

La sòlida experiència de la vida, alimentada per la Paraula de Déu, fa que Jeroni, mitjançant una intensa correspondència epistolar, esdevingui guia espiritual. Es converteix en un company de viatge, convençut que “no hi ha art que es pugui aprendre sense un mestre”, com va escriure a Rústic: “el que vull fer-te entendre, agafant-te de la mà, tot el que pretenc inculcar-te, com si fos un mariner que, havent fet experiència de diversos naufragis, intenta instruir un mariner inexpert”. [23] Des d’aquest racó pacífic del món segueix la humanitat en una època de grans trastorns, marcada per fets com el saqueig de Roma del 410, que el va afectar profundament.

Confia les polèmiques doctrinals a les cartes, sempre en defensa de la recta fe, revelant-se com un home de relacions viscudes amb força i amb dolcesa, amb plena implicació, sense formes edulcorades, experimentant que “l’amor no té preu”. [24] Així viu els seus afectes amb ímpetu i sinceritat. Aquesta implicació en les situacions en què viu i treballa es reflecteix també en el fet que ofereix la seva traducció i comentari com a *munus amicitiae*. Primer que tot és un do per als amics, destinataris i dedicats de les seves obres a qui demana que les llegeixin amb una mirada més amable que no pas crítica, i després per als lectors, els seus contemporanis i els de tots els temps.

Dedicà els darrers anys de la seva vida a la lectura orant personal i comunitària de les Escriptures, a la contemplació, al servei dels seus germans a través de les seves obres. Tot això a Betlem, al costat de la gruta on la Verge infantà la Paraula, conscient de que és “feliç qui porta en el seu interior la creu, la resurrecció, el lloc

del naixement i de l'ascensió de Crist!" Feliç aquell qui té Betlem al cor, en el cor del qual neix Crist cada dia". [26]

La clau sapiencial del seu retrat

Per a una plena comprensió de la personalitat de sant Jeroni cal combinar dues dimensions característiques de la seva existència com a creient: d'una banda, la consagració absoluta i rigorosa a Déu, amb la renúncia a qualsevol satisfacció humana, per amor de Crist crucificat (cf. 1Co 2,2; Fl 3,8.10); d'altra banda, el compromís amb un estudi assidu, orientat exclusivament a una comprensió cada vegada més completa del misteri del Senyor. És precisament aquest doble testimoni, admirablement ofert per sant Jeroni, el que es proposa com a model: per als monjos, en primer lloc, perquè els qui viuen amb ascetisme i pregària s'animin a dedicar-se al treball assidu de recerca i pensament; per als erudits, doncs, que han de recordar que el coneixement només és vàlid religiosament si es basa en l'amor exclusiu per Déu, en la desposseïció de totes les ambicions humanes i de totes les aspiracions mundanes.

Aquestes dimensions s'han incorporat al camp de la història de l'art, on la presència de sant Jeroni és freqüent: els grans mestres de la pintura occidental ens han deixat les seves representacions. Podríem organitzar els diversos tipus iconogràfics en dues línies diferents. Un el defineix sobretot com a monjo i penitent, amb un cos esculpit pel dejuni, retirat a zones desèrtiques, agenollat o prostrat a terra, agafant en molts casos una pedra a la mà dreta per colpejar el pit i amb els ulls girats cap al Crucifix. Aquesta és la línia de la commovedora obra mestra de Leonardo da Vinci conservada a la Pinacoteca Vaticana. Una altra manera de representar Jeroni és la que el mostra com un erudit, assegut al seu escriptori, amb la intenció de traduir i comentar la Sagrada Escripura, envoltat de volums i pergamins, investit amb la missió de defensar la fe a través del pensament i l'escripura. Albrecht Dürer, per citar un altre exemple il·lustre, l'ha retratat més d'una vegada en aquesta actitud.

Els dos aspectes evocats anteriorment es troben units a la pintura de Caravaggio, a la Galleria Borghese de Roma: en una sola escena, de fet, es presenta l'asceta de la tercera edat, cobert sumàriament amb un drap vermell, que sobre la taula té un crani, símbol de vanitat de les realitats terrenals; però alhora també es representa poderosament la qualitat de l'erudit, que manté els ulls fixos en el llibre, mentre la mà submergeix la ploma al tinter en l'acte característic de l'escriptor.

De manera similar —una manera que jo diria sapiencial—, hem d'entendre el doble perfil del camí biogràfic de Jeroni. Quan, com a veritable “Lleó de Betlem”, va exagerar de to, ho va fer a la recerca d'una veritat de la qual estava disposat a convertir-se en un servidor incondicional. I, com ell mateix explica en el primer dels seus escrits, *Vida de sant Pau, ermità de Tebes*, els lleons són capaços de “rugits poderosos” però també de llàgrimes. [27] Per aquest motiu, encara que en la seva figura apareguin dues fesomies juxtaposades són, en realitat, elements amb els quals l'Esperit Sant li ha permès madurar la seva unitat interior.

Amor per la Sagrada Escripura

El tret peculiar de la figura espiritual de Sant Jeroni és, sens dubte, el seu amor apassionat per la Paraula de Déu, transmesa a l'Església en la Sagrada Escripura. Si tots els doctors de l'Església —i en particular els de l'era cristiana primitiva— treien explícitament de la Bíblia el contingut del seu ensenyament, Jeroni ho feia d'una manera més sistemàtica i, en certa manera, única.

En els darrers temps, els exegetes han descobert la genialitat narrativa i poètica de la Bíblia, exaltada precisament per la seva qualitat expressiva; Jeroni, en canvi, de les Escripures n'emfatitza més aviat el caràcter humil de la revelació de Déu expressat en la naturalesa aspra i gairebé primitiva de la llengua hebrea, en comparació amb el refinament del llatí ciceronià. Per tant, no es dedica a la Sagrada Escripura per un gust estètic, sinó, com és sabut, només perquè el porta

a conèixer Crist, perquè la ignorància de les Escriptures és ignorància de Crist.
[28]

Jeroni ens ensenya que no tan sols s'han d'estudiar els evangelis, i no solament s'ha de comentar la tradició apostòlica, present als Fets dels Apòstols i en les cartes, sinó que tot l'Antic Testament és indispensable per a penetrar en la veritat i la riquesa de Crist. [29] Les mateixes pàgines de l'Evangeli ho testimonien: ens parlen de Jesús com a Mestre que, per explicar el seu misteri, recorre a Moisès, als profetes i als salms (cf. Lc 4,16-21; 24,27.44-47). Fins i tot la predicació de Pere i Pau, en els Actes, té un arrelament emblemàtic en les antigues Escriptures; sense aquestes, no es podrà entendre plenament la figura del Fill de Déu, el Messies Salvador. L'Antic Testament no s'ha de considerar com un ampli repertori de citacions que demostrin el compliment de les profecies en la persona de Jesús de Natzaret; de manera més radical, però, només a la llum de les "figures" de l'Antic Testament es pot entendre plenament el significat de l'esdeveniment de Crist, que va tenir lloc en la seva mort i resurrecció. D'aquí la necessitat de redescobrir, tant en la pràctica catequètica i en la predicació, com en les discussions teològiques, la contribució indispensable de l'Antic Testament, que s'ha de llegir i assimilar com a aliment preciós (cf. Ez 3,1-11; Ap 10,8 -11). [30]

La dedicació total de Jeroni a les Escriptures es manifesta en una forma expressiva apassionada, similar a la dels antics profetes. És a partir d'ells que el nostre doctor treu el foc interior que es converteix en una paraula impetuosa i explosiva (cf. Jr 5,14; 20,9; 23,29; Ml 3,2; Sir 48,1; Mt 3,11; Lc 12,49), necessària per a expressar l'ardent zel del servidor per la causa de Déu. Com Elies, Joan Baptista i fins i tot l'apòstol Pau, la indignació per les mentides, la hipocresia i les falses doctrines encén el discurs de Jeroni, fent-lo provocador i aparentment dur. La dimensió polèmica dels seus escrits s'entén millor si es llegeix com una mena de motlle i actualització de la tradició profètica més autèntica. Per tant, Jeroni és un model de testimoni inflexible de la veritat, que assumeix la severitat dels retrets per induir a la conversió. En la intensitat de les locucions i imatges, es manifesta el

coratge del servent que no vol agradar als homes sinó sols al seu Senyor (Ga 1,10), per a qui ha consumit tota l'energia espiritual.

L'estudi de la Sagrada Escripura

L'amor apassionat de sant Jeroni per les Escripures divines està impregnat d'obediència. En primer lloc respecte a Déu que s'ha comunicat a si mateix amb paraules que requereixen una escolta reverent [31] i, en conseqüència, obediència també a aquells qui dins l'Església representen la tradició interpretativa viva del missatge revelat. La "obediència de la fe" (Rm 1,5; 16,26) no és, tanmateix, una mera recepció passiva del que se sap; ans al contrari, requereix el compromís actiu de la investigació personal. Podem considerar sant Jeroni un servent de la Paraula fidel i treballador, completament consagrat a afavorir en els seus germans de fe una comprensió més adequada del "dipòsit" sagrat que els ha estat confiat (cf. 1Tm 6,20; 2Tm 1,14). Si no es comprèn el que han escrit els autors inspirats, la mateixa Paraula de Déu no té eficàcia (cf. Mt 13,19) i l'amor per Déu no pot sorgir.

Ara bé, les pàgines bíbliques no sempre són accessibles d'immediat. Com es diu en Isaïes (29,11), fins i tot per a aquells qui saben "llegir", és a dir, que han tingut una formació intel·lectual suficient, el llibre sagrat apareix "segellat", hermèticament tancat a la interpretació. Per tant, cal que un testimoni competent intervingui per aportar la clau alliberadora, la de Crist Senyor, l'únic capaç de desfer els segells i obrir el llibre (cf. Ap 5,1-10), per tal de revelar la prodigiosa efusió de la gràcia. (cf. Lc 4,17-21). Molts, aleshores, fins i tot entre els cristians practicants, declaren obertament que són incapaços de llegir (cf. Is 29,12), no per analfabetisme, sinó perquè no estan preparats per al llenguatge bíblic, els seus modes expressius i les tradicions culturals antigues, raó per la qual el text bíblic és indesxifrabable, com si estigués escrit en un alfabet desconegut i en un llenguatge esotèric.

Per tant, la mediació de l'interpret és necessària per a exercir la seva funció "diaconal", posant-se al servei dels que no poden entendre el significat del que s'ha escrit profèticament. La imatge que pot ser evocada, en aquest sentit, és la del diaca Felip, enviat pel Senyor a trobar-se amb l'eunuc que està llegint un passatge d'Isaïes al seu carro (53,7-8), però sense poder-ne revelar el significat. «Ho entens, això que llegeixes?», pregunta Felip; i l'eunuc respon: "I com puc entendre-ho, si ningú no em guia?" (Ac 8,30-31). [32]

Jeroni és el nostre guia, ja que, com va fer Felip (cf. Ac 8,35), condueix tots els lectors al misteri de Jesús, i perquè assumeix de manera responsable i sistemàtica les mediacions exegètiques i culturals necessàries per a una lectura correcta i fructífera de les Sagrades Escripures. [33] La competència en les llengües en què es va transmetre la Paraula de Déu, l'anàlisi curosa i l'avaluació dels manuscrits, la investigació arqueològica precisa, a més del coneixement de la història de la interpretació, en definitiva, tots els recursos metodològics disponibles en la seva època històrica, són utilitzats per ell, de manera harmònica i sàvia, per orientar-se cap a una comprensió correcta de l'Escriptura inspirada.

Una dimensió tan exemplar de l'activitat de sant Jeroni és molt important fins i tot en l'Església d'avui. Si, tal com ens ensenya la *Dei Verbum*, la Bíblia constitueix "l'ànima de la sagrada teologia" [34] i la columna vertebral espiritual de la pràctica religiosa cristiana, [35] és indispensable que l'acte interpretatiu de la Bíblia estigui sostingut per competències específiques.

Amb aquest propòsit, els centres d'excel·lència per a la investigació bíblica (com ara el Pontifici Institut Bíblic de Roma, i a Jerusalem, l'École Biblique i l'Studium Biblicum Franciscanum) i patristics (com l'Augustinianum de Roma), però també totes les facultats de teologia serveixen per a aquest propòsit. Han d'esforçar-se perquè l'ensenyament de la Sagrada Escriptura estigui programat de manera que els estudiants tinguin una capacitat interpretativa competent, tant en l'exegesi de textos com en la síntesi de teologia bíblica. Malauradament, la riquesa de les Escripures és ignorada o minimitzada per molts, perquè no se'ls han proporcionat

les bases essencials del coneixement. Per tant, junt amb un augment dels estudis eclesiàstics, dirigits a sacerdots i catequistes, que millorin la competència de les Sagrades Escripures d'una manera més adequada, s'hauria de promoure una formació estesa a tots els cristians, de manera que cadascú pugui obrir el llibre sagrat i extreure'n fruits inestimables de saviesa, esperança i vida. [36]

Aquí voldria recordar el que va expressar el meu predecessor en l'Exhortació Apostòlica *Verbum Domini*: “La sacramentalitat de la Paraula es pot entendre per analogia amb la presència real de Crist sota les espècies de pa i vi consagrats. [...] Sobre l'actitud a tenir tant envers l'Eucaristia com envers la Paraula de Déu, sant Jeroni afirma: ‘Llegim les Sagrades Escripures. Crec que l'Evangelí és el cos de Crist; Crec que les Sagrades Escripures són el seu ensenyament. I quan diu: *Qui no menja la meua carn i no beu la meua sang* (Jn 6,53), tot i que aquestes paraules també es poden entendre del misteri [eucarístic], no obstant això, el cos de Crist i la seva sang són realment la paraula de les Escripures, són l'ensenyament de Déu’”. [37]

Malauradament, en moltes famílies cristianes ningú no se sent capaç, com es prescriu en la Torà (cf. Dt 6,6), de fer conèixer als seus fills la Paraula del Senyor, amb tota la seva bellesa, amb tota la seva força espiritual. Per aquest motiu, vaig voler establir el diumenge de la Paraula de Déu, [38] per fomentar la lectura orant de la Bíblia i la familiaritat amb la Paraula de Déu. [39] Així, tota altra manifestació de religiositat s'enriquirà de significat, serà guiada per una jerarquia de valors i es dirigirà a allò que constitueix el cim de la fe: la plena adhesió al misteri de Crist.

La Vulgata

El “fruit més dolç de la sembra àrdua” [40] de l’estudi del grec i l’hebreu, fet per Jeroni, és la traducció de l’Antic Testament de l’hebreu original al llatí. Fins aquell moment, els cristians de l’Imperi romà només podien llegir la Bíblia íntegrament en grec. Tot i que els llibres del Nou Testament havien estat escrits en grec, per als de l’Antic hi havia una versió completa, l’anomenada Septuaginta (és a dir, la versió dels Setanta) feta per la comunitat jueva d’Alexandria al voltant del segle II aC. Per als lectors de parla llatina, però, no hi havia cap versió completa de la Bíblia en la seva pròpia llengua, sinó només algunes traduccions, parcials i incompletes, que partien del grec. Jeroni, i després d’ell els seus seguidors, mereixen el mèrit d’haver emprès una revisió i una nova traducció de totes les Escripures. Amb l’encoratjament del papa Damas, Jeroni començà a Roma la revisió dels evangelis i els salms, i després, en el seu retir a Betlem, començà la traducció de tots els llibres de l’Antic Testament, directament de l’hebreu: una obra que va durar anys.

Per completar aquest treball de traducció, Jeroni va aprofitar els seus coneixements de grec i hebreu, així com la seva sòlida formació llatina, i va fer ús de les eines filològiques que tenia al seu abast, en particular les *Hèxaples* d’Orígenes. El text final combinà la continuïtat de les fórmules, ara d’ús comú, amb una major adhesió a l’estil hebreu, sense sacrificar l’elegància de la llengua llatina. El resultat és un autèntic monument que ha marcat la història cultural d’Occident, donant forma al seu llenguatge teològic. La traducció de Jeroni, després d’haver superat algun rebuig inicial, es va convertir immediatament en l’herència comuna tant dels erudits com dels cristians, d’aquí el nom de Vulgata. [41] L’Europa medieval va aprendre a llegir, resar i raonar en les pàgines de la Bíblia traduïdes per Jeroni. Així, doncs, la “Sagrada Escripura s’ha convertit en una mena de “vocabulari immens” (P. Claudel) i d’“atles iconogràfic”(M. Chagall), del qual s’han nodrit la cultura i l’art cristians. [42] La literatura, les arts

i fins i tot el llenguatge popular s'han basat constantment en la versió de Jeroni de la Bíblia, cosa que ens deixa tresors de bellesa i devoció.

És en relació amb aquest fet indiscutible que el Concili de Trento va establir el caràcter “autèntic” de la Vulgata en el decret *Insuper*, retent homenatge a l'ús secular que l'Església n'havia fet i certificant el seu valor com a instrument d'estudi, predicació i discussió pública. [43] Amb tot, no va intentar minimitzar la importància de les llengües originals, ja que Jeroni no va deixar de recordar-ho, i encara menys prohibir en el futur noves empreses de traducció integral. Sant Pau VI, assumint el mandat dels pares del Concili Vaticà II, va voler que la revisió de la traducció de la Vulgata s'acabés i es posés a disposició de tota l'Església. Així és com sant Joan Pau II, en la Constitució apostòlica *Scripturarum thesaurus*, [44] promulgà l'edició típica anomenada *Neovulgata* l'any 1979.

La traducció com a inculturació

Amb aquesta traducció, Jeroni va ser capaç d'inculturar la Bíblia en la llengua i la cultura llatines i aquesta operació s'ha convertit en un paradigma permanent per a l'acció missionera de l'Església. De fet, “quan una comunitat acull la proclamació de la salvació, l'Esperit Sant fecunda la seva cultura amb el poder transformador de l'Evangelí”, [45] i, per tant, s'estableix una mena de circularitat: a mesura que la traducció de Jeroni és deutora de la llengua i de la cultura dels clàssics llatins, les empremtes de les quals són ben visibles, així aquesta, amb el seu llenguatge i el seu contingut simbòlic i imaginatiu, s'ha convertit al seu torn en un element creador de la cultura.

El treball de traducció de Jeroni ens ensenya que els valors i les formes positives de tota cultura representen un enriquiment per a tota l'Església. Les diferents maneres en què es proclama, s'entén i es viu la Paraula de Déu amb cada nova traducció enriqueixen les mateixes Escriptures, ja que, segons la coneguda expressió de Gregori el Gran, “creix amb el lector”, [46] rebent al llarg dels segles nous accents i nous sons. La inserció de la Bíblia i de l'Evangelí en diferents

cultures fa que l'Església es manifesti cada vegada més com a "*sponsa ornata monilibus suis*" (Is 61,10). I demostra, alhora, que la Bíblia ha de ser traduïda constantment a les categories lingüístiques i mentals de cada cultura i de cada generació, fins i tot a la cultura secularitzada global del nostre temps. [47]

Amb raó es va assenyalar que és possible establir una analogia entre la traducció, com a acte d'hospitalitat lingüística i altres formes d'hospitalitat. [48] Per aquest motiu, la traducció no és una obra que només concerneix el llenguatge, sinó que en realitat correspon a una decisió ètica més àmplia, que es troba connectada amb tota la visió de la vida. Sense traducció, les diferents comunitats lingüístiques serien incapaces de comunicar-se; tancaríem les portes de la història i negaríem la possibilitat de construir una cultura de trobada. [49] De fet, sense traducció, no hi ha hospitalitat i, de fet, es reforcen les pràctiques d'hostilitat. El traductor és un constructor de ponts. Quants judicis precipitats, quantes condemnes i conflictes sorgeixen del fet que ignorem el llenguatge dels altres i que no ens apliquem, amb tenaç esperança, a aquesta interminable prova d'amor que és la traducció!

Jeroni també va haver d'oposar-se al pensament dominant del seu temps. Si als inicis de l'Imperi romà, conèixer el grec era relativament habitual, en aquella època ja era una raresa. Tanmateix, va arribar a ser un dels millors coneixedors de la llengua i literatura gregues cristianes i va emprendre un viatge encara més ardu en solitari quan es va dedicar a l'estudi de l'hebreu. Si, tal com s'ha escrit, "els límits de la meua llengua són els límits del meu món", [50] podem dir que devem al poliglotisme de sant Jeroni una comprensió més universal del cristianisme i, alhora, més coherent amb les seves fonts.

Amb la celebració del centenari de la mort de Sant Jeroni, la nostra mirada es dirigeix cap a l'extraordinària vitalitat missionera expressada per la traducció de la Paraula de Déu a més de tres mil llengües. Molts són els missioners als quals devem la preciosa tasca de publicar gramàtiques, diccionaris i altres eines lingüístiques que ofereixen les bases per a la comunicació humana i són un vehicle per al "somni missioner d'arribar a tothom". [51] Cal potenciar tot aquest treball

i invertir-hi, contribuint a superar les fronteres de la incomunicabilitat i el fracàs. Encara queda molt per fer. Com s'ha dit, no hi ha comprensió sense traducció: [52] no ens entendríem ni a nosaltres ni als altres.

Jeroni i la càtedra de Pere

Jeroni sempre tingué una relació particular amb la ciutat de Roma: Roma és el port espiritual al qual torna contínuament; a Roma es va formar l'humanista i es va forjar el cristià; ell és *homo romanus*. Aquest vincle es produí, d'una manera molt peculiar, en la llengua de la ciutat, el llatí, del qual va ser-ne professor i expert, però estigué sobretot vinculat a l'església de Roma i, en particular, a la càtedra de Pere. La tradició iconogràfica, de manera anacrònica, el representava amb la porpra del cardenal, per assenyalar la seva pertinença al presbiteri de Roma al costat del papa Damas. Fou a Roma on començà la revisió de la traducció. I fins i tot quan l'enveja i la incomprensió l'obligaren a deixar Roma, sempre es mantenia fortament unit a la càtedra de Pere.

Per a Jeroni, l'Església de Roma era el terreny fèrtil on la llavor de Crist dona abundants fruits. [53] En una època convulsiva, en què la túnica inconsútil de l'Església era sovint esquinçada per les divisions entre cristians, Jeroni mirà vers la càtedra de Pere com a punt de referència segur: “Jo no segueixo cap altre líder sinó el Crist, i no em comunico amb cap altre sinó amb vostra Santetat, és a dir, la Càtedra de Pere. Sé que l'Església és construïda sobre aquesta roca”. Enmig de les disputes contra els arrians, va escriure a Damas: “Qui no recull amb vosaltres, escampa; qui no pertany a Crist pertany a l'anticrist”. [54] Per tant, també pot afirmar: “Qui es troba unit a la càtedra de Pere és dels meus”. [55]

Jeroni va estar sovint involucrat en amargues disputes sobre la causa de la fe. El seu amor per la veritat i l'ardent defensa de Crist potser el van portar a exagerar la violència verbal en les seves cartes i escrits. Tanmateix, viu orientat a la pau: “Jo també vull la pau; i no només la vull, sinó que l'imploro. Però vull dir la pau de Crist, una pau autèntica, una pau sense residus d'hostilitat, una pau que no

amaga la guerra en si mateixa; no la pau que subjuga els nostres adversaris, sinó la que ens uneix en l'amistat!". [56]

El nostre món necessita més que mai la medecina de la misericòrdia i la comunió. Permeteu-me repetir una vegada més: donem un testimoni de comunió fraterna que es faci atractiu i lluminós. [57] "Tothom coneixerà que sou deixebles meus per l'amor que us tindreu entre vosaltres" (Jn 13,35). Això és el que Jesús va demanar al Pare amb una pregària intensa: "Que tots siguin u, com tu, Pare, estàs en mi i jo en tu. Que també ells estiguin en nosaltres, perquè el món cregui que tu m'has enviat" (Jn 17,21).

Estimar el que Jeroni estimà

En la conclusió d'aquesta carta, voldria fer una nova crida a tothom. Entre les nombroses lloances que la posteritat feu a Sant Jeroni hi ha la de no ser considerat simplement un dels més grans estudiosos de la "biblioteca" de la qual el cristianisme es nodreix al llarg del temps, començant pel tresor de les Sagrades Escripures; sinó que també se li pot aplicar el que ell mateix va escriure sobre Nepocià: "Mitjançant una lectura assídua i una meditació constant, va fer del seu cor una biblioteca de Crist". [58] Jeroni no va escatimar esforços per enriquir la seva biblioteca, on sempre hi veié un laboratori indispensable per a la comprensió de la fe i la vida espiritual; i en això constitueix un exemple meravellós també per al present. Però va anar més enllà. Per a ell, l'estudi no es limità als primers anys de formació, fou un compromís constant, una prioritat de tots els dies de la seva vida. En resum, podem dir que va assimilar tota una biblioteca i es va convertir en un dispensador de coneixement per a molts altres. Postumià, que al segle IV va viatjar a l'Orient per descobrir els moviments monàstics, va ser testimoni presencial de l'estil de vida de Jeroni, amb qui va romandre uns mesos, i el va descriure així: "Sempre està llegint, sempre en els seus llibres; no descansa ni de dia ni de nit; sempre llegeix o escriu alguna cosa". [59]

En aquest sentit, sovint penso en l'experiència que pot tenir avui un jove entrant en una llibreria de la seva ciutat o en un lloc web i cercant el sector del llibre religiós. És un sector que, quan existeix, en la majoria dels casos no només és marginal, sinó que manca d'obres substancials. Examinant aquests prestatges o aquestes pàgines a la xarxa, és difícil per a un jove entendre com la investigació religiosa pot ser una aventura apassionant que uneixi el pensament i el cor; com la set de Déu ha inflammat grans ments al llarg dels segles fins avui; com la maduració de la vida espiritual ha afectat teòlegs i filòsofs, artistes i poetes, historiadors i científics. Un dels problemes actuals, no solament de la religió, és l'analfabetisme: hi ha una manca d'habilitats hermenèutiques que ens converteixin en intèrprets i traductors creïbles de la nostra pròpia tradició cultural. Especialment per als joves, vull llançar un repte: aneu a la recerca del vostre patrimoni. El cristianisme us fa hereus d'un patrimoni cultural insuperable del qual heu de prendre possessió. Sigues un apassionat d'aquesta història, que és teva. Atreveix-te a fixar la teva mirada en aquell jove Jeroni inquiet que, com el personatge de la paràbola de Jesús, va vendre tot el que posseïa per comprar "la perla de gran valor" (Mt 13,46).

Realment Jeroni és la "Biblioteca de Crist", una biblioteca perenne que setze segles després ens ensenya què significa l'amor de Crist, un amor inseparable de la trobada amb la seva Paraula. Per aquest motiu, l'actual centenari representa una crida a estimar allò que Jeroni estimava, redescobrint els seus escrits i deixant-nos tocar per l'impacte d'una espiritualitat que es pot descriure, en el seu nucli més vital, com el desig inquiet i apassionat d'un coneixement més profund del Déu de la Revelació. ¿Com podem no escoltar, en els nostres dies, allò que Jerònim exhortava incessantment als seus contemporanis: "Llegeix sovint les divines Escripures, o millor, que mai el text sagrat no caigui de les teves mans"? [60]

Un exemple lluminós és la Verge Maria, evocada per Jeroni sobretot en la seva maternitat virginal, però també en la seva actitud com a lectora orant de les Escripures. Maria meditava en el seu cor (cf. Lc 2,19.51) «perquè era santa i

havia llegit les Sagrades Escripures, coneixia els profetes i recordava el que l'àngel Gabriel li havia anunciat i el que havien predit els profetes [...], veié el nounat que era el seu fill, el seu fill únic, que estava estirat en aquella menjadora i plorant, però a qui veia veritablement allí estirat era el Fill de Déu, i comparava allò que veia amb el que havia oït i llegit». [61] Confiem-nos a ella, que millor que cap altra ens pot ensenyar a llegir, meditar, pregar i contemplar Déu que es fa present en la nostra vida sense cansar-nos mai.

Roma, San Joan del Laterà, 30 de setembre, memòria de sant Jeroni, de l'any 2020, el vuitè del meu pontificat.

Francesc

[Versió catalana de M. de l'Esperança Amill, vicepresidenta de l'Associació Bíblica de Catalunya]

[1] «Deus qui beato Hieronymo presbitero suavem et vivum Scripturae Sacrae affectum tribuisti, da, ut populus tuus verbo tuo uberius alatur et in eo fontem vitae inveniet», Collecta Missae Sancti Hieronymi, *Missale Romanum*, editio typica tertia, Civitas Vaticana 2002.

[2] *Epistula* (a partir d'ara *Ep.*) 22,30: *CSEL* 54, 190.

[3] *AAS* 12 (1920), 385-423.

[4] Cf. Audiència General 7 i 14 de novembre del 2007: *Insegnamenti*, III, 2 (2007), 553-556; 586-591.

[5] Sínode dels Bisbes, *Messaggio al Popolo di Dio della XII assemblea generale ordinaria* (24 d'octubre del 2008).

[6] Cf. *AAS* 102 (2010) 681-787.

[7] *Chronicum* 374: *PL* 27, 697-698.

[8] *Ep.* 125,12: *CSEL* 56, 131.

[9] Cf. *Ep.* 122,3: *CSEL* 56, 63.

[10] Cf. *Meditazione mattutina*, 10 de desembre del 2015. L'anècdota és reportada per A. Louf, *Sotto la guida dello Spirito*, Qiqaiion, Magnano (BI) 1990, 154-155.

[11] Cf. *Ep.* 125,12: *CSEL* 56, 131.

[12] Cf. *VD*, 89: *AAS* 102 (2010), 761-762.

- [13] Cf. *Ep.* 125,9.15.19: *CSEL* 56, 128.133-134.139.
- [14] *Vita Malchi monachi captivi* 7,3: *PL* 23, 59-60; *Opere storiche e agiografiche*, a cura de B. Degórski, *Opere di Girolamo XV*, Città Nuova, Roma 2014, 196-199.
- [15] *Praef. Esther* 2: *PL* 28, 1505.
- [16] Cf. *Ep.* 108,26: *CSEL* 55, 344-345.
- [17] *Ep.* 52,8: *CSEL* 54, 428-429; cf. *VD*, 60: *AAS* 102 (2010), 739.
- [18] *Praef. Paralipomenon LXX*, 1.10-15: *SCh* 592, 340.
- [19] *Praef. in Pentateuchum*: *PL* 28, 184.
- [20] *Ep.* 80,3: *CSEL* 55, 105.
- [21] *Messaggio in occasione della XXIV solenne Seduta pubblica delle Pontificie Accademie*, 4 de desembre del 2019: *L'Osservatore Romano*, 6 de desembre del 2019, p. 8.
- [22] *VD*, 30: *AAS* 102 (2010), 709.
- [23] *Ep.* 125,15.2: *CSEL* 56, 133.120.
- [24] *Ep.* 3,6: *CSEL* 54, 18.
- [25] Cf. *Praef. Josue*, 1, 9-12: *SCh* 592, 316.
- [26] *Homilia in Psalmum 95*: *PL* 26, 1181; cf. S. Girolamo, *59 Omelie sui Salmi (1-115)*, a cura de A. Capone, *Opere di Girolamo IX/1*, Città Nuova, Roma 2018, 357.
- [27] Cf. *Vita S. Pauli primi eremitae*, 16,2: *PL* 23, 28; *Opere storiche e agiografiche*, cit., 111.
- [28] Cf. *In Isaiam Prol.*: *PL* 24, 17; S. Girolamo, *Commento a Isaia (1-4)*, a cura de R. Maisano, *Opere di Girolamo IV/1*, Città Nuova, Roma 2013, 52-53.
- [29] Cf. Conc. Ecum. Vat. II, Const. dogm. *Dei Verbum*, 14.
- [30] Cf. *ibíd.*
- [31] Cf. *ibíd.*, 7.
- [32] Cf. St. Jeroni, *Ep.* 53,5: *CSEL* 54, 451; *Le lettere*, a cura de S. Cola, II, Città Nuova, Roma 1997, 54.
- [33] Cf. Conc. Ecum. Vat. II, Const. dogm. *Dei Verbum*, 12.
- [34] *ibíd.*, 24.
- [35] Cf. *ibíd.*, 25.

- [36] Cf. *ibíd.*, 21.
- [37] N. 56; Cf. *In Psalmum 147: CCL 78, 337-338*; St. Jeroni, *59 Omelie sui Salmi (119-149)*, a cura de A. Capone, *Opere di Girolamo IX/2*, Città Nuova, Roma 2018, 171.
- [38] Cf. Carta apostòlica en forma de Motu Proprio *Aperuit illis*, 30 de setembre del 2019.
- [39] Cf. Exhortació apostòlica *Evangelii gaudium*, 152.175: AAS 105 (2013), 1083-1084.1093.
- [40] Cf. *Ep. 52,3: CSEL 54, 417*.
- [41] Cf. *VD, 72: AAS 102 (2010), 746-747*.
- [42] St. Joan Pau II, *Lettera agli artisti* (4 d'abril del 1999), 5: AAS 91 (1999), 1159-1160.
- [43] Cf. Denzinger-Schönmetzer, *Enchiridion Symbolorum*, 1506.
- [44] 25 d'abril del 1979: AAS LXXI (1979), 557-559.
- [45] Exhortació apostòlica *Evangelii gaudium*, 116: AAS 105 (2013), 1068.
- [46] *Homilia in Ezech. I, 7: PL 76, 843D*.
- [47] Cf. Exhortació apostòlica *Evangelii gaudium*, 116: AAS 105 (2013), 1068.
- [48] Cf. P. Ricœur, *Sur la traduction*, Bayard, Paris 2004.
- [49] Cf. Exhortació apostòlica *Evangelii gaudium*, 24: AAS 105 (2013), 1029-1030.
- [50] L. Wittgenstein, *Tractatus logico-philosophicus*, 5.6.
- [51] Exhortació apostòlica *Evangelii gaudium*, 31: AAS 105 (2013), 1033.
- [52] Cf. G. Steiner, *After Babel. Aspects of Language and Translation*, Oxford University Press, New York 1975.
- [53] Cf. *Ep. 15,1: CSEL 54, 63*.
- [54] *Ibíd.*, 15,2: *CSEL 54, 62-64*.
- [55] *Ibíd.*, 16,2: *CSEL 54, 69*.
- [56] *Ibíd.*, 82,2: *CSEL 55, 109*.
- [57] Cf. Exhortació apostòlica *Evangelii gaudium*, 99: AAS 105 (2013), 1061.
- [58] *Ep. 60,10: CSEL 54, 561*.
- [59] Sulpici Sever, *Dialogus I, 9, 5: SCh 510, 136-138*.
- [60] *Ep. 52,7: CSEL 54, 426*.

[61] *Homilia de nativitate Domini IV: PL Suppl. 2, 191.*